

Der aus dem Slawischen entlehnte Flussname *Târnava* bezeugt die Anwesenheit der Rumänen im Umkreis vom heutigen Schäßburg schon vor der Ankunft der Sekler und der Sachsen. Die ungarisch sprechenden Ankömmlinge haben das slawische Wort, dessen Kern „Dorn“ bedeutet, für den eigenen Bedarf übersetzt und später ihren Nachfolgern übermittelt, so dass das Gewässer in der deutschen Endfassung Kokel lautet. Wären die Rumänen erst im 13. Jahrhundert in Siebenbürgen eingewandert, also nach der Kolonisierung des Kokelbeckens durch die Arpadenkönige – wie manche Historiker auch gegenwärtig behaupten –, so hätten sie bestimmt den ungarischen oder den deutschen Flussnamen angenommen, denn eine andere hätte ihnen nicht zur Wahl gestanden.

Die zwei besprochen Eigennamen sind keineswegs alleinstehende Ausnahmen in der frühmittelalterlichen Geographie Siebenbürgens, sondern feste Bestandteile einer Fallreihe, die Gustav Kisch, der unübertroffene Kenner der Geschichte seiner Heimatprovinz „im Lichte der Sprache“, als erster wahrnahm. Sie untermauern sein eindeutiges Fazit: „Die lateinische (römische) Kontinuität der Rumänen kann ich sprachlich hierzulande nicht belegen; wohl aber glaube ich an die Priorität der Rumänen unter allen hierzulande lebenden Völkern, was aus zahlreichen Ortsnamen hervorgeht“.

PIETRE DE HOTAR DIN SECOLUL AL XIX-LEA DE PE TERITORIUL FOSTULUI SCAUN SIGHIȘOARA

Gheorghe Baltag

Prima piatră de hotar a fost descoperită de dl. prof. Viorel Rusu din Sighișoara în pădurea dintre localitățile Șaeș, Apold și Stejăreni, la aproximativ 10 km sud de municipiul Sighișoara. Mai precis piatra se află la 3 km S-V de localitatea Șaeș, deasupra fostei ferme zootehnice, pe cumpăna apelor dintre pârâul Șaeșului și pârâul Stejăreni.

Cei doi afluenți sudici ai Târnavei Mari, pârâul Șaeșului și pârâul Stejăreni (Beșa) sunt separați de un masiv păduros, care în zona municipiului Sighișoara poartă numele de Breite și care se continuă spre sud, spre Șaeș-Apold pe o lungime de cca. 15 km la altitudinea medie de 650 m.

Este vorba de o piatră masivă din gresie locală, având o formă alungită cu un capăt rotunjit, naturală, neprelucrată, cu dimensiunile aproximative de 1,60x0,60x0,30 amplasată pe o mică movilă artificială. Astăzi ea se află într-o poziție puternic înclinată, aproape orizontală, cu partea superioară inscripționată, căzută spre sol. Inițial s-a crezut că ar putea fi vorba de o piatră tombală, apoi de o piatră tombală reutilizată ca piatră de hotar.

Partea superioară prezintă o suprafață aplatizată pe care se poate observa o inscripție în două registre, restul pietrei fiind în pământ (planșa 1). În registrul superior se află un fragment dintr-o inscripție cu caractere runice compusă din trei semne relativ bine păstrate. Este vorba de trei semne care se regăsesc în așa numitul „alfabet secuiesc” utilizat în zona noastră în cursul sec. XII-XIII (planșa 2, 1). De la stânga spre dreapta avem următoarele semne : un prim semn compus din două bastonașe înclinate, dintre care cel din stânga este mai scurt, unite la partea superioară, având dimensiunile 7 cm și 6 cm. Acest semn ar putea corespunde literei „i” din alfabetul contemporan. Cel de al doilea semn este un singur bastonaș înclinat spre stânga având lungimea de 8 cm și ar putea corespunde literei „s”. Cel de-al treilea semn este compus din trei bastonașe, două bastonașe paralele înclinate spre dreapta și un bastonaș simplu înclinat spre stânga, parțial unite la partea superioară, având dimensiunile de 9 cm și 10 cm. Acest semn ar putea corespunde literei „g” sau grupului „ghe”. Citit invers, de la dreapta spre stânga, acest registru al inscripției ar putea însemna „gheși”.

Acest fragment de inscripție este o dovadă a faptului că putem avea de a face cu o piatră tombală din sec. XII-XIII de pe care s-a răzuit restul textului, fiind reutilizată în sec al XIX-lea ca piatră de hotar. Prezența secuilor ca avangardă a regatului maghiar în sec XII-XIII în această zonă, înainte de venirea coloniștilor germani, este o realitate istorică. La începutul sec al XII-lea, secuii de Kéz, (Saschizul de astăzi), au ocupat

bazinul superior al Târnavei Mari stabilindu-și aici capitala.

După marea invazie mongolă (1241) cea mai mare parte a secuilor de Kézd va fi deplasată în bazinul superior al Târnavei Mari din ordinul regelui, pentru paza trecătorilor din Carpații Răsăriteni. La Kézd (Saschiz) au rămas numai 6 ginți și 4 ramuri. Acești secui vor fi mutați de rege ceva mai târziu, între anii 1264-1289 în scaunul Arieș de lângă Turda, creat special pentru ei drept răsplată pentru comportamentul remarcabil în luptele contra cumanilor și tătarilor.

Stratul toponimelor cu bază maghiară destul de consistent din bazinul mijlociu al Târnavei Mari, inclusiv toponimul *Segesvár*, provine din perioada în care secuii de Kézd au dominat această zonă.

Cel de al doilea registru al inscripției cuprinde două elemente distincte : mai întâi anul în care a fost ridicată piatra de hotar (1801) și apoi un semn (simbol) care părea a fi o cruce sofisticată, dar care, ulterior, s-a dovedit a fi un simbol din categoria *"Viehbrandzeichen"* (adică semne pentru înfierat vitele). Aceste semne ale tuturor comunelor Provinciei Sibiului au fost publicate într-un album editat la Sibiu în anul 1826 (*Abbildung der in den sächsischen Ortschaften bestehenden Viehbrandzeichen nach den einzelnen Stühlen und Districten geordnet- Hermannstadt, 1826*).

În planșa nr. 3 am redat câteva dintre aceste semne (unele influențate de vechile rune germanice) între care se distinge semnul comunei Apold (Trappold), săpat pe această piatră de hotar în anul 1801. Pe piatră semnul se află într-o poziție centrală, dominantă, fiind săpat mai adânc având dimensiuni mai mari (13 cm înălțime și 8 cm lățime). Acest semn separă în două grupuri cifrele anului 1801 după cum urmează: 18+semnul comunei Apold+01. Noutatea pe care o aduce această inscripție constă în faptul că semnele pentru înfierat vitele erau utilizate și ca semne de hotar ale localităților săsești din Transilvania.

De fapt această piatră a precizat punctul până la care avea dreptul să se extindă spre răsărit domeniul nobiliar al familiei Bethlen aflat dincolo de cumpăna apelor, spre vest. Domeniul nobiliar Bethlen cu centrul la Criș (MS) a fost fondat în sec al XII-lea, înainte de colonizarea germană în sudul Transilvaniei, avea o formă relativ patulateră și cuprindea 6 sate cu iobagi români și sași. În partea de est – nord – est domeniul a avut graniță comună cu orașul Sighișoara și cu alte două localități libere săsești: Apold și Șaeș.

Cronicile menționează în sec al XVII-lea conflicte și procese între orașul Sighișoara și nobilii din familia Bethlen, legate de revendicări teritoriale ale acestora din urmă, conflicte tranșate de justiția timpului în favoarea orașului.

Este posibil ca ridicarea acestei pietre de hotar în anul 1801 să marcheze finalizarea unui conflict similar între conții din familia Bethlen și localitatea liberă săsească Apold, întrucât latura de răsărit a domeniului Bethlen a încercat să atingă în câteva puncte cumpăna apelor dintre pâraul Stejăreni și pâraul Șaeșului.

Cea de a doua piatră de hotar prezentată aici se află la granița dintre fosta

Provincie a Sibiului și fosta "Terra Siculorum", mai precis la granița dintre comuna săsească Archita (Arkenden, Erkéd) și comuna secuiască Mușna (Muzsna) din Harghita. Punctul în care s-a ridicat piatra de hotar se află la 3 km est de Archita și la 2,5 km sud-vest de Mușna, în apropierea terasamentului căii ferate Sighișoara-Brașov, piatra fiind vizibilă din tren.

Piatra are caracteristici asemănătoare cu cea de lângă Sighișoara, fiind un monolit de gresie nativă, de formă alungită, având partea superioară ușor rotunjită, fără urme evidente de prelucrare. Ea se află în poziție perfect verticală, partea vizibilă la suprafață depășește 2,25 m și împreună cu partea subterană ajunge, probabil, la peste 3 m lungime. Lățimea medie a pietrei este de 0,60 m, iar grosimea medie este de 0,40 m (planșa 4 și planșa 5).

Inscripția a fost săpată pe fața estică, fiind orientată către localitatea Mujna și cuprinde două registre. Registrul superior conține o singură literă, majuscula "M" (de la Mujna), săpata adânc în partea superioară a câmpului, iar registrul inferior conține anul ridicării acestei pietre de hotar "1807". Atât majuscula M cât și anul 1807 prezintă ductul specific documentelor din perioada respectivă. Dimensiunile majusculei sunt : înălțime 18 cm, lățime 26 cm; dimensiunile cifrelor anului sunt : înălțime 16 cm, lungime totală 38 cm.

Piatra de hotar dintre comunele Archita (MS) și Mujna (HR) marchează, probabil, finalizarea unor procese de hotărnicie. Sașii din Archita au avut tendința extinderii teritoriului comunei lor spre nord de apa Architei în dauna comunei Mujna, unde tradiția orală menționează și existența unui sat dispărut al cărui teritoriu a intrat la un moment dat în sec. XVII-XVIII în componența comunei Archita. Pe vechile hărți S.K.V s-au păstrat și se pot observa o serie de toponime interesante cum ar fi : "Oleskirich", "Olesgraben", "Olesrück", care demonstrează prezența în zona de la nord de apa Architei, între localitățile Mujna și Feleag, a unui sat dispărut, înglobat în hotarul comunei Archita.

Cele două pietre de hotar prezentate aici dezvăluie câteva pagini din istoria complicată a locurilor și locuitorilor Transilvaniei de sud-est din perioada medievală și modernă.

Grenzsteine aus dem XIX. Jahrhundert auf dem Territorium des Schäßburger Stuhles (Zusammenfassung)

Vorliegender Artikel beschreibt zwei Grenzsteine aus dem XIX. Jahrhundert. Der erstere befindet sich in der Nähe der Ortschaft Șaeș (Schaab), und markierte die Grenze zwischen der Provinz Sibiu (Hermannstadt) und dem Feudalgut Bethlen.

Auf diesem einen Stein sind drei alte Schriftzeichen welche zu dem so genannten Szekler –Alphabet gehören, das von der Gemeinde Apold (Trappold) benutzte Viehbrandzeichen sichtbar.

Der zweite Stein begrenzt heute noch die Gemeinde Mujna (Muzsna) aus dem jetzigen Landkreis Harghita von der Gemeinde Archita (Arkeden) aus dem Landkreis Mureș. Auf diesem ist der in den

